

МЕТОДЫКА І ВОПЫТ

ВНУ – школе

ДАСЛЕДЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ ШКОЛЬНІКАЎ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ “БЕЛАРУСКАЯ МОВА” І “БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА”

ПЫТАННІ І АДКАЗЫ

У сучаснай школе даследчая работа, як і прадметныя алімпіяды, ужо стала той сферай дзейнасці, дзе вучні могуць рэалізаваць інтэлектуальны і творчы патэнцыял, паглыбіць веды, набытыя ў працэсе навучання, пазнаёміцца з навуковымі метадамі пазнання свету, развіваць аналітычнае мысленне, пазнавальную актыўнасць і самастойнасць у пошуку новай інфармацыі, удасканалваць камунікатыўныя ўменні (выступаць з паведамленнем, весці дыскусію, трымацца перад аўдыторыяй і пад.). Настаўнікі ў гэтай дзейнасці не проста педагогі, а навуковыя кіраўнікі, арганізуюць і кантралююць ход даследавання. Адначасова даследчая дзейнасць спрыяе выяўленню інтэлектуальна адораных школьнікаў, якія з’яўляюцца важным сацыяльным рэсурсам развіцця беларускага грамадства.

Неабходна памятаць, што даследчая дзейнасць вучняў ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі мае вучэбны характар і звязана з адкрыццём ужо вядомых фактаў і заканамернасцей у галіне мовы і літаратуры. Вучэбна-даследчая дзейнасць – гэта форма навучання, скіраваная на фарміраванне ў школьнікаў даследчыцкага мыслення, навыкаў самастойнага вырашэння даследчых задач, здабывання суб’ектыўна новых ведаў, значных для канкрэтнай асобы. Перадусім педагог мусіць “выклікаць у вучняў цікавасць да даследчай дзейнасці, патрэбу ў разумовай працы, якая вымагае стараннасці, арганізаванасці, самастойнасці мыслення” [1, с. 3].

Даследчая дзейнасць – гэта прыярытэтны напрамак адукацыйнай палітыкі нашай дзяржавы, важны і абавязковы складнік паспяховага развіцця любой школы, гімназіі або ліцэя. У нашай краіне штогод праводзіцца рэспубліканскі конкурс работ даследчага характару (канферэнцыя) па прадметах гуманітарнага, матэматычнага і прыродазнаўчага цыклаў. У рэгламенце правядзення конкурсу адзначаецца, што ён мае на мэце развіццё інтэлектуальных здольнасцей вучняў, пашырэнне кола іх вучэбных інтарэсаў, павышэнне якасці наву-

чальнага працэсу. Гэтая праца, безумоўна, будзе карыснай як вучню, так і настаўніку.

На курсах павышэння кваліфікацыі настаўнікі беларускай мовы і літаратуры часта задаюць пытанні па наладжванні даследчай дзейнасці ў школе, большасць з якіх вынікае з недахопу ведаў. Некаторыя аспекты падрыхтоўкі настаўнікаў да арганізацыі даследчай дзейнасці, а таксама этапы яе арганізацыі па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” былі разгледжаны ў асобных публікацыях [2; 3]. У прапанаваным артыкуле пастарэмся адказаць яшчэ на шэраг пытанняў.

Як матываваць вучня да ўдзелу ў даследчай дзейнасці? Псіхолагі адзначаюць, што матывацыя – гэта псіхафізіялагічны працэс, які пабуджае чалавека да дзеяння, вызначае паводзіны асобы, кіруе імі. Важна фарміраваць у вучня ўнутраную матывацыю да заняткаў даследчай дзейнасцю, г. зн. не абстрактна развіваць навыкі пошукавай дзейнасці, а зрабіць працэс даследавання суб’ектыўна цікавым і значным. Матывацыя павінна стварацца настаўнікам, а значыць і сам настаўнік не павінен быць аб’ектам да свету навукі. Толькі педагог зможа пераканаць і захапіць вучня навуковым пошукам. Уласнае жаданне школьніка дасягнуць выніку – фундамент фарміравання станоўчай матывацыі да заняткаў даследчай дзейнасцю. Яе плён абавязкова мусіць быць прэзентаваны для публічнага абмеркавання. Разнастайныя конкурсы, турніры, канферэнцыі не толькі становяцца пляцоўкамі для дэманстрацыі ўласных дасягненняў, але і дазваляюць вучню адчуць, што пэўны вучэбны прадмет не абмяжоўваецца рамкамі ўрокаў. Любое спаборніцтва прадугледжвае пераможцаў, але імі стануць толькі некаторыя, таму настаўнік павінен навучыць сваіх вихаванцаў атрымліваць асалоду, задавальненне ад удзелу ў конкурсе, бо новыя знаёмствы і новыя веды, атрыманыя на такіх мерапрыемствах, больш важныя ў працэсе сацыялізацыі асобы, чым сама перамога. Пажадана, каб пасля кожнага конкурсу ў вучня заставалася памяць пра яго – дыплом, сер-

тыфікат удзельніка, падзяка, сувенір і пад. Гэта не проста матэрыяльнае пацвярджэнне каштоўнасці кожнай работы, гэта яшчэ і эмацыйны стымул для далейшай працы. Значная ўмова фарміравання станоўчай матывацыі – падтрымка бацькоў, таму праца з імі таксама ладзіцца настаўнікам. Усе пачынанні, поспехі і няўдачы вучань павінен перажываць разам з самымі блізкімі людзьмі.

Як выбраць і сфармуляваць тэму даследавання? Вопыт працы ў якасці члена журы конкурсу работ даследчага характару па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” як абласнога, так і рэспубліканскага ўзроўня, а таксама праца з настаўнікамі на курсах павышэння кваліфікацыі ў абласных інстытутах развіцця адукацыі (г. Магілёў, г. Віцебск) і Акадэміі паслядыпломнай адукацыі (г. Мінск) паказвае, што тэматыка даследчых работ школьнікаў досыць разнастайная. Ад настаўніка – навуковага кіраўніка залежыць напрамак пошуку, арыгінальнасць аб’екта даследавання, творчае вырашэнне пастаўленай задачы, адкрыццё новага ў вядомым, набыццё ведаў па вучэбным прадмеце па-за ўрокам. Безумоўна, ёсць тэмы, так бы мовіць, “збітыя”, “нецікавыя”, “шаблонныя”. Але і ў іх можна знайсці незвычайны, у нечым новы і нечаканы шлях даследавання. Да прыкладу, біяграфія Якуба Коласа вядомая як школьнікам, так і настаўнікам. Але хрэстаматычныя звесткі пра лёс і творчасць народнага паэта не адлюстроўваюць усіх падзей, якімі было насычана жыццё. Так узнікла тэма вучнёўскага даследавання «“Ён тут жаданы быў...” (сувязі Якуба Коласа з Магілёўшчынай)»*. Ці ведаем мы магілёўскія старонкі біяграфіі Якуба Коласа? Адказ на пытанне і абумоўлівае актуальнасць прапанаванай тэмы. Для літаратуразнаўства гэтыя факты, натуральна, не з’яўляюцца адкрыццём, але для вучняў і настаўнікаў – гэта новыя веды, якія сталі вынікам іх сумеснай плённай даследчай працы. Яшчэ адна дастаткова папулярная тэма вучнёўскіх даследаванняў звязана з антрапонімамі (канкрэтнага горада, вёскі ці пэўнай школы). Адзначым, што такога кшталту работы напісаны адна тыпна: як правіла, у іх высвятляецца пашыранасць таго ці іншага імя (шляхам колькасных падлікаў носьбітаў імені), разглядаецца яго паходжанне і значэнне. Якім чынам знайсці цікавы ракурс у гэтай тэме? У якасці аб’екта можна ўзяць не афіцыйныя імёны, а мянушкі жыхароў пэўнага рэгіёна, напрыклад “Мянушкі аграгарадка Сакалоўка Чэрыкаўскага раёна: структурна-семантычны аналіз”. Сам фактычны матэрыял для аналізу з’яўляецца арыгінальным, з мясцовым каларытам, адлюстроўвае ўзаемаадносіны жыхароў пэўнай тэрыторыі. Можна прапанаваць іншы кіру-

нак даследавання антрапонімаў: не проста апісаць, якіх імён больш ці менш і якое паходжанне яны маюць, а звярнуць увагу на змены ў антрапанімічнай карціне за апошнія 10 або 20 гадоў, паспрабаваць патлумачыць прычыны страты / набыцця антрапонімаў папулярнасці, прасачыць змены ў падставах для выбару імя.

Сёння ўсё часцей настаўнікі разам з вучнямі абіраюць для даследчых работ такія новыя і, безумоўна, актуальныя тэматычныя кірункі, як рэклама і інтэрнэт-камунікацыя. Варта памятаць, што аб’ектам даследавання ў такіх работах павінны стаць тэксты, створаныя на беларускай мове, бо толькі ў гэтым выпадку праца будзе адпавядаць секцыі “Беларуская мова”. Звернем увагу на настаўнікаў яшчэ на адзін нюанс пры выбары тэмы: аб’ектам даследавання мусяць быць або адзінкі беларускай мовы (марфемы, лексічныя і фразеалагічныя адзінкі, сказы, тэксты і інш.), або факты беларускай літаратуры (творы беларускіх пісьменнікаў, напісаныя па-беларуску; біяграфія беларускіх мастакоў слова; тэматыка і праблематыка, сродкі выразнасці ў мастацкіх тэкстах, творы вуснай народнай творчасці – абрадавыя песні, паданні, казкі і пад.). Часам сустракаюцца вучнёўскія работы, якія не адпавядаюць секцыям “Беларуская мова” або “Беларуская літаратура”, таму могуць быць адхілены ад удзелу ў конкурсе. Перадусім гэта даследаванні, прысвечаныя аб’ектам матэрыяльнай і духоўнай культуры, напрыклад, народным абрадам, стравам, помнікам пісьменнікам або вядомым беларускім грамадскім дзеячам і пад. Пералічаныя аб’екты маюць дачыненне да культурных здабыткаў беларускага народа, ім бракуе моўнага або літаратуразнаўчага аспекту вывучэння.

Трэба памятаць, што тэма даследчай работы павінна быць канкрэтнай, адлюстроўваць галоўную ідэю, прадмет даследавання, даваць максімум інфармацыі пра змест работы, мець навуковую фармулёўку, адпавядаць узроўню школьніка, не быць шматслоўнай і насычанай тэрмінамі. Варта пазбягаць шырокіх або абстрактных фармулёвак накшталт “Мяне цікавяць імёны”, “Літаратурная Баранавіччына”, “Беларускамоўная сацыяльная рэклама”, “Няскончаны палёт душы паэткі”, “Я бачу гук, я чую колер”, “Мясцовыя назвы – паэтычнае афармленне краіны”, “Правілы этыкету: актуальнасць у XXI стагоддзі” і інш. Падобныя заглаўкі не даюць дакладнага ўяўлення пра зместавае напавненне даследчай работы, не адлюстроўваюць ключавой праблемы, што вырашае юны даследчык. Такія назвы тэм прыводзяць да павярхоўнага іх раскрыцця, бо прадугледжваюць мноства праблемных пытанняў, якія не могуць быць вырашаныя ў межах адной вучнёўскай работы.

Пры фармулёўцы тэмы неабходна пазбягаць ужывання назоўнікаў *аналіз, вывучэнне, харак-*

* Тут і далей у якасці прыкладаў прыводзяцца тэмы вучнёўскіх работ даследчага характару па вучэбных прадметах “Беларуская мова” і “Беларуская літаратура”, якія ўдзельнічалі ў абласным (Магілёўская вобл.) і рэспубліканскім конкурсе цягам апошніх пяці гадоў.

тарыстыка, даследаванне, распрацоўка і пад. (напрыклад, «Аналіз ктэматычных магчымасцей назваў твораў беларускіх аўтараў для выкарыстання ў якасці найменняў прадукцыі СААТ «Камунарка», «Даследаванне прыказак як нацыянальна маркіраваных адзінак»). Гэтыя лексемы называюць метады даследавання або незавершаны працэс, заглавак жа павінен адлюстроваць канкрэтную з’яву, якая будзе разгледжана ў рабоце. Таксама варта адмовіцца ад ужывання слоў, што пазбаўлены інфармацыйнасці, кшталту *некаторыя, пэўныя, асобныя (пытанні, праблемы, аспекты, рысы, адметнасці, асаблівасці і г. д.)* (напрыклад, «Некаторыя асаблівасці сучаснай рэкламы»). Непажаданым з’яўляецца выкарыстанне ў назве работы невядомых абрэвіатур, малаўжывальных ці вузка спецыялізаваных тэрмінаў.

Як вызначыць мэту, задачы, аб’ект і прадмет даследавання? Гэта важныя кампаненты даследчай работы, якія адлюстроўваюць аўтарскую задуму і выконваюць функцыю праспекцыі – даюць чытачу ўяўленне пра тое, што чакаецца ў тэксце самой работы. Мэта – гэта вынік, які дасягаецца па заканчэнні даследавання. Вызначэнне мэты – гэта адказ на пытанне «што я павінен зрабіць?». А значыць, мэту варта аформіць праз дзеяслоў закончанага трывання, які будзе паказваць на завершанасць даследавання. Для правільнай фармулёўкі можна скарыстаць навуковыя клішэ, як *выявіць..., вызначыць..., устанавіць..., распрацаваць..., удакладніць...* Для дасягнення мэты варта вызначыць напрамку пошуку – задачы. Яны падаюцца як лаканічныя сцвярджэнні таго, што трэба зрабіць даследчыку, каб дасягнуць мэты: *апісаць..., разгледзець..., абгрунтаваць..., правесці класіфікацыю..., высветліць..., даказаць...* і пад. Задачы не павінны выходзіць за межы пастаўленай мэты, а так часта адбываецца, калі іх многа. Аптымальная колькасць задач для вучнёўскага даследавання – тры-чатыры. Прывядзем прыклады карэктных фармулёвак мэт пад канкрэтных вучнёўскія даследаванні:

– выявіць прычыны называння і асаблівасці ўтварэння фелінонімаў і кінонімаў мікрараёна Асінаўскай школы Чавускага раёна (тэма «Фелінонімы і кінонімы мікрараёна Асінаўскай школы Чавускага раёна: прычыны называння і асаблівасці ўтварэння»);

– устанавіць характэрныя асаблівасці маўлення вядучага тэлепраекта «Падарожжы дылетанта» Юрыя Жыгамонта (тэма «Маўленчы партрэт вядучага тэлепраекта «Падарожжы дылетанта» Юрыя Жыгамонта»);

– вызначыць ролю прыметнікаў пры апісанні з’яў рэчаіснасці ў творчасці Максіма Багдановіча і Сяргея Ясеніна (тэма «Прыметнікі як сродак адлюстравання рэчаіснасці ў вершах Максіма Багдановіча і Сяргея Ясеніна»).

На прыкладзе першай мэты сфармулюем задачы, якія могуць стаць крокамі ў яе дасягненні:

1) раскрыць змест паняццяў *фелінонімы і кінонімы*;

2) сабраць фактычны матэрыял (мянушкі катой і сабак мікрараёна Асінаўскай школы Чавускага раёна);

3) высветліць прычыны выбару мянушкі для хатніх гадаванцаў;

4) устанавіць спосабы і сродкі ўтварэння фелінонімаў і кінонімаў.

Менавіта з задач павінны вынікаць назвы глаў і раздзелаў у тэксце даследчай работы, бо яны вызначаюць змест працы.

Аб’ект і прадмет даследавання суадносяцца як цэлае і частка: аб’ект даследавання – гэта з’ява, якая падлягае вывучэнню, а прадмет – адзін з аспектаў гэтай з’явы, які непасрэдна аналізуецца. У рабоце «Фелінонімы і кінонімы мікрараёна Асінаўскай школы Чавускага раёна: прычыны называння і асаблівасці ўтварэння» аб’ектам вывучэння з’яўляюцца мянушкі катой і сабак (фелінонімы і кінонімы), а прадметам – прычыны выбару мянушак і асаблівасці іх утварэння. Напрыклад, аб’ектам даследавання можа стаць мастацкі тэкст, а прадметам – сродкі стварэння выразнасці ў ім; аб’ектам могуць выступіць фразеалагізмы, а прадметам іх семантыка; за аб’ект можна ўзяць газетныя тэксты, а прадметам стане новая лексіка ў іх.

Якія метады можна выкарыстаць пры правядзенні даследчай работы з вучнямі? Метад даследавання – гэта спосаб дасягнення мэты, спосаб збору і апрацоўкі фактычнага матэрыялу. Варта адрозніваць агульнанавуковыя і прыватнавуковыя метады даследавання: першыя выкарыстоўваюцца ў розных галінах навукі і з’яўляюцца ўніверсальнымі; другія, спецыяльныя, характэрны для пэўнай галіны – мовазнаўства, літаратуразнаўства і г. д. Пры выкананні школьных даследаванняў па беларускай мове мы абавязкова скарыстаем такія метады, як: апісанне, класіфікацыя, супастаўленне, розныя віды аналізу (семантычны, структурны, этымалагічны, марфемны і інш.), эксперымент, апытанне, колькасныя падлікі і інш. Пры даследаванні мастацкіх тэкстаў мы прыменім метады апісання, параўнання, структурны аналіз, біяграфічны метады (калі імкнёмся адшукаць біяграфічныя факты ў творы аўтара), параўнальна-гістарычны метады (пры параўнанні твораў розных аўтараў унутры аднаго жанру), стылістычны аналіз (пры высвятленні адметнасцей аўтарскага стылю) і інш. Кожны вучань у сваёй рабоце абавязана на літаратурныя крыніцы, таму абавязковым будзе метады аналізу літаратуры па тэме даследавання. Наведванне бібліятэкі, сустрэча з паэтамі, прагляд фільмаў і іншае не з’яўляюцца метадамі даследавання і адносяцца да форм і этапаў работы.

Вернемся да сфармуляваных вышэй задач да тэмы “Фелінонімы і кінонімы мікрараёна Асінаўскай школы Чавускага раёна: прычыны называння і асаблівасці ўтварэння”, каб прывесці прыклады метадаў пад кожны этап даследавання.

Задача	Метады
1) раскрыць змест паняццяў фелінонімы і кінонімы	аналіз літаратуры па тэме даследавання
2) сабраць фактычны матэрыял (мянушкі катоў і сабак мікрараёна Асінаўскай школы Чавускага раёна)	анкетаванне
3) высветліць прычыны выбару мянушкі для хатніх гадаванцаў	анкетаванне, апісанне, класіфікацыя
4) устанавіць спосабы і сродкі ўтварэння фелінонімаў і кінонімаў	словаўтваральны аналіз, апісанне

Як напісаць уводзіны і заключэнне? Напісанне менавіта гэтых частак тэксту даследчай работы з’яўляецца ці не самым складаным этапам працы для настаўнікаў і вучняў. Хоць гэта невялікія па аб’ёме раздзелы (кожны не большы за 1,5 – 2 старонкі), яны мусяць сфарміраваць у чытача правільнае і поўнае ўяўленне пра выкананае даследаванне. Уводзіны можна назваць “рэкламным праспектам” даследчай работы, таму ў гэтым раздзеле неабходна акрэсліць шэраг аспектаў: абгрунтаваць выбар тэмы, вызначыць яе навізну і актуальнасць, сфармуляваць мэту і задачы даследавання, абзначыць аб’ект і прадмет, назваць метады даследавання, прывесці звесткі пра колькасць фактычнага матэрыялу і крыніцы яго адбору. Заключэнне змяшчае асноўныя высновы, да якіх прыйшоў аўтар падчас выканання даследчага задання. Высновы – гэты разгорнуты адказы на пастаўленыя задачы, якія ў сукупнасці павінны пераканаць чытача ў тым, што пастаўленая мэта дасягнута і работа з’яўляецца закончаным ці адносна закончаным даследаваннем. Таму колькасць высноў заўсёды суадносіцца з колькасцю пастаўленых задач. Заключэнне можна пачаць з уступнай фразы кшталту *На падставе праведзенага даследавання мы прыйшлі да наступных высноў...* Напрыканцы заключэння можна прапісаць магчымасці практычнага прымянення атрыманых вынікаў і матэрыялаў работы.

Як правільна аформіць тэкст даследчай работы? Акрэслім некаторыя тэхнічныя патрабаванні да тэксту даследчай работы вучня. Аб’ём не павінен перавышаць 20 старонак фармату А4. Тэкст набіраецца ў тэкставым рэдактары шрыфтам Times New Roman, 14 кеглем і выраўноўваецца па шырыні. Абзацы водступ складае 1,25 см, міжрадкавы інтэрвал 1,5. Памеры палёў на старонцы павінны адпавядаць наступным параметрам: верхняе і ніжняе – па 20 мм, левае – 30 мм, правае – 10 мм. У тэксце дапускаюцца рознага кшталту вылучэнні (тлустым шрыфтам і курсівам, падкрэсліванні). Даследчая работа складаецца са структурных частак: тытульная старонка, змест, асноўная частка, заключэнне, спіс выкарыстаных

крыніц, дадаткі. Асноўная частка – гэта раздзелы (іх мусіць быць мінімум два), якія могуць складацца з частак (1.1, 1.2 і г. д.).

Дадатак (дадаткі) – гэта частка работы, якая ўтрымлівае дапаможны матэрыял для больш поўнага адлюстравання праведзенай працы. Сюды ўключаюцца пералікі адзінак фактычнага матэрыялу, табліцы, дыяграмы, малюнкi, фотаздымкі, копіі дакументаў, прыклады анкет для апытання і г. д. Дадатак размяшчаецца пасля спісу выкарыстаных крыніц, пры гэтым нумарацыя старонак працягваецца. Калі дадаткаў некалькі, кожны з іх размяшчаецца з новай старонкі. Таксама кожны дадатак мае назву і пазначаецца ў змесце. Больш дэталёвыя рэкамендацыі па афармленні тэксту даследчай работы глядзіце ў артыкуле Г. Валочкі і В. Зелянко [1].

Як падрыхтаваць прэзентацыю вынікаў даследчай работы? Да публічнага абмеркавання вынікаў даследчай работы на канферэнцыях і конкурсах абавязкова рыхтуецца прэзентацыя (слайды) у праграме Power Point, якая забяспечвае нагляднае ўспрыманне вынікаў даследавання і дапамагае выступоўцу інфармаваць, пераконаваць і ўздзейнічаць на аўдыторыю. Звычайна прэзентацыя мае наступную структуру:

- 1) тытульны слайд, які ўтрымлівае назву працы; прозвішча, імя аўтара (аўтараў), прозвішча, імя, імя па бацьку кіраўніка, назву ўстановы адукацыі;
- 2) структура, змест работы;
- 3) мэта і задачы даследавання;
- 4) асноўныя тэзісы і высновы, якія падмацоўваюцца прыкладамі;
- 5) падзяка прысутным за ўвагу.

Зместавае напаўненне прэзентацыі таксама патрабуе ад аўтара даследчай работы скрупулёзнасці, варта ўлічваць наступныя моманты:

- слайды павінны ісці адзін за адным згодна з логікай пабудовы самога даследавання, паслядоўнасць размяшчэння інфармацыі на іх мусіць суадносіцца з пастаўленымі задачамі;
- слайды не павінны перагружацца інфармацыяй (варта прытрымлівацца такога правіла: адзін слайд – адна думка);
- слайды не павінны дубляваць тэкст выступлення, яны дапаўняюць яго;
- на слайдах трэба размяшчаць не толькі тэкставую інфармацыю, але графікі, табліцы, малюнкi, дыяграмы, схемы, фатаграфіі і пад.;
- колькасць слайдаў павінна быць дастатковай для адлюстравання высноў, звычайна прэзентацыя ўтрымлівае да 15 слайдаў.

Немалаважным з’яўляецца афармленне слайдаў, ад якога залежыць зрокавае ўспрыманне інфармацыі. Працуючы ў праграме Power Point, неабходна трымацца наступных патрабаванняў:

– трэба захоўваць адзіны стыль афармлення слайдаў (напрыклад, аднолькавы фон для ўсіх слайдаў, аднолькавы шрыфт для тэксту), кіравацца крытэрыямі эстэтычнасці (напрыклад, фон слайдаў не павінен быць стракатым, гэта стамляе вочы і зніжае эфектыўнасць успрымання матэрыялу);

– варта рацыянальна выкарыстоўваць прастору слайда, размяшчаць тэкставую і іншую інфармацыю па ўсёй яго плошчы;

– інфармацыя на слайдах павінна добра чытацца і ўспрымацца, таму варта падабраць адпаведны колер і памер шрыфту; для тэкставай інфармацыі слайда звычайна не выкарыстоўваюць больш за 2-3 віды шрыфту: прыклады ілюстрацыйнага матэрыялу падаюцца, як правіла, курсівам, а важную інфармацыю можна вылучыць тлустым шрыфтам; не трэба злоўжываць напісаннем слоў вялікімі літарамі;

– сказы на слайдах павінны быць кароткімі, доўгія складаназалежныя сказы або сказы з разгорнутымі дзееспрыметнымі і дзееспрыслоўнымі зваротамі пажадана перабудаваць у простыя канструкцыі;

– графічныя выявы на слайдзе павінны быць належнай якасці;

– выкарыстанне спецэфектаў не спрыяе рацыянальнаму выкарыстанню часу, адведзенага на прэзентацыю.

Заняткі даследчай работай спрыяюць усебаковаму развіццю навучэнцаў: дазваляюць ім не

толькі праявіць свае веды, але і працаваць над іх удасканаленнем, стымулююць вучня да самастойнага пошуку новай інфармацыі, развіваюць важныя якасці асобы, якія спатрэбяцца кожнаму ў штодзённым жыцці і далейшай прафесійнай дзейнасці, – уменне аналітычна мысліць, займацца самаадукацыяй, быць адказным за вынікі сваёй работы, умець наладжваць эфектыўную камунікацыю, працаваць з камп'ютарнымі праграмамі і інтэрнэт-рэсурсамі.

Спіс літаратуры

1. Валочка, Г. М. Навукова-даследчая работа навучэнцаў : метадычныя рэкамендацыі да напісання і афармлення / Г. М. Валочка, В. У. Зелянко // Беларуская мова і літаратура. – 2013. – № 11. – С. 3 – 8.

2. Доўгаль, А. В. Некаторыя аспекты падрыхтоўкі настаўнікаў да арганізацыі даследчай дзейнасці па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі / А. В. Доўгаль // Итоги научных исследований ученых МГУ имени А. А. Кулешова 2016 г. : материалы науч.-метод. конф., 25 января – 1 февраля 2017 г. / под ред. Е. К. Сычевой. – Могилёв : МГУ имени А. А. Кулешова, 2017. – С. 91 – 93.

3. Доўгаль, А. В. Этапы арганізацыі даследчай дзейнасці школьнікаў па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” / А. В. Доўгаль // Куляшоўскія чытанні : матэрыялы Міжнароднага навук.-практ. канф., Магілёў, 20 – 21 красавіка 2017 г. / пад рэд. В. М. Шаршнёвай. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2017. – С. 151 – 153.

Алеся ДОЎГАЛЬ,

кандыдат філалагічных навук,

дацэнт кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі
МДУ імя А. А. Куляшова.